

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๕
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปฏิกุญญาทั้งบาลี และคำแปล
ข. สัทธรรมมิกะอย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?
๒. ให้แสดงความหมายข้อจิตดังต่อไปนี้
ก. กามาวจรจิต ข. อกุศลจิต ค. อโสมนจิต ง. รูปาวจรจิต จ. มหัคคตจิต ?
๓. จงแสดงบาลีและคำแปลใน อกุศลสังขาริกจิต มาให้ถูกต้อง
๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย คืออะไรบ้าง ? แสดงมาพร้อมความหมาย ?
๕. ให้แสดงลักษณะ ๔ ประการของเจตสิก และยกหลักฐานบาลีด้วย (ไม่ต้องแปล)
๖. จงตอบคำถามต่อไปนี้
ก. วิทกเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง
ข. วิจารเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง
ค. ปีติเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง
ง. ฉันทเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง
จ. ศรัทธาเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง
๗. จงแสดงสังคหะ ในจิตดังต่อไปนี้
ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒ และดวงที่ ๘ ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒
ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑ ง. มหวิปากจิตดวงที่ ๒ จ. ปฐมณจิต ๓
๘. ก. รูป ๒๘ นั้นเมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้วมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และ เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กมีเท่าใด คืออะไรบ้าง ?
ข. ให้แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้ ปถวี จักขุสัทธา รูปารมณ อิตถิภาวะ หทยะ ชีวีระ อาหาระ ปริจเฉทะ ลหุตา อนิจจตา
๙. ก. กำเนิดของสัตว์ทั้งหลายมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย
ข. สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะกำเนิดได้อย่างไรเดียว มีกี่จำพวก
๑๐. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างสุปาภิเสสนิพพาน กับ อนุปาภิเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพานทั้ง ๒ อย่างนี้โดยบุคคล ?
ข. ให้แสดงความหมายใน ทิฏฐธัมมนิพพาน และสัมปรายิกนิพพาน

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๕
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วานโต นิกชนตุนติ - นิพพาน

ตอบ คำว่า นิพพาน เมื่อแยกออกแล้ว มี ๒ บท คือ นิ + วาน นิ แปลว่า พ้น, วาน แปลว่า ธรรมที่เป็น
เครื่องเกี่ยวโยงไว้ หมายถึง ตัณหา เมื่อรวม ๒ บทเข้ากันแล้วเป็น นิพาน แปลว่า ธรรม ที่พ้นจากเครื่องเกี่ยว
โยง หมายถึง พ้นจากตัณหา

วินติ สลัฟพตติ = วานํ แปลว่า ธรรมชาติโดยย่อเป็นผู้เกี่ยวไว้ ฉะนั้น
ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วาน ได้แก่ ตัณหา

วานโต นิกฺขนฺตฺตติ = นิพฺพานํ แปลว่า ธรรมชาติโดยย่อพ้นจากเครื่องเกี่ยว
โยงคือ ตัณหา ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า นิพพาน

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๕

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ

รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปฏิญญาทั้งบาลี และคำแปล
ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?

ตอบ ก. แสดงคำประณามและปฏิญญา

สมมาสมพุทฺธมตฺถํ สสทฺธมมคณฺตุตมํ
อภิวาทิยา ภาสิสฺสํ อภิธมฺมตถสงฺคหํ

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแด่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้เญยยธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้อุ้มแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนามว่า “อภิธมมตถสงคห” ต่อไป

ข. สัทธรรมมี ๓ อย่าง คือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลี และอรรถกถา
๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถือธุดงค์ การเจริญสมณกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน
๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

๒. ให้แสดงความหมายชื่อจิตดังต่อไปนี้

ก. กามาวจรจิต ข. อกุศลจิต ค. โสภณจิต ง. รูปาวจรจิต จ. มหัคคตจิต ?

ตอบ ก. กามาวจรจิต หมายความว่า จิตที่ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภุมิ อันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุกาม และกิเลส กามเป็นส่วนมาก

ข. อกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษ และให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิต หรือเป็นจิตที่ประกอบกับ อกุศลเจตสิก

ค. โสภณจิต หมายความว่า จิตที่นอกจากโสภณจิตที่เป็นจิตสวยงาม หรือเป็นจิตที่ไม่ได้เกิด พร้อมกันกับโสภณเจตสิก

ง. รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๕ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภุมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุรูป และกิเลสรูปเป็นส่วนมาก

จ. มหัคคตจิต หมายความว่า จิตที่เข้าถึงความเป็นใหญ่ และประเสริฐ

๓. จงแสดงบาลีและคำแปลใน อกุศลสังขาริกจิต มาให้ถูกต้อง

ตอบ ๑. โสมนสสสทคตํ ทิฏฺฐิจิตฺตสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๒. โสมนสสสทคตํ ทิฏฺฐิจิตฺตวิปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจไม่ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๓. อุเปกฺขาสทคตํ ทิฏฺฐิจิตฺตสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉยๆประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๔. อุเปกฺขาสทคตํ ทิฏฺฐิจิตฺตวิปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉยๆไม่ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๕. โทมนสสสทคตํ ปฏฺฐิสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย คืออะไรบ้าง ? แสดงมาพร้อมความหมาย ?

ตอบ จำแนกจิต ๑๒๑ เป็นนัย ๆ มีอยู่ ๔ นัย คือ

๑. ชาติเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยชาติ มี ๔ ชาติ คือ อกุศลชาติ, กุศลชาติ, วิปากชาติ, กิริยาชาติ

๒. ภูมิเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยภูมิทั้ง ๔ คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ โลกุตตรภูมิ

๓. โสภณเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยโสภณะ และโสภณะ

ពិរុទ្ធិ ១ ព័ត៌មាន ២

ดวงที่ ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๐ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (ปิตี) โมจตุกะ ๔ โสภะ ๑ มานะ ๑ ถิทุก ๒

ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๒ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เวทนาปิตี) โมจตุกะ ๔ โทจตุกะ ๔ ถิทุก ๒

ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑ มีเจตสิกประกอบได้ ๑๕ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๐ (เวทนา อธิโมกข์, ปิตี, ฉันทะ) โมจตุกะ ๔ วิจิกิจฉา ๑

ง. มหาวิปากจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๓ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ปัญญาเจตสิก ๑

จ. ปฐมฌานจิต ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๕ ดวงคืออัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เวทนาวิรตี ๓)

๘. ก. รูป ๒๘ นั้นเมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้วมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และ เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กมีเท่าใด คืออะไรบ้าง ฯ

ข.ให้แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้ พลวิ จักขุสสาท รูปารมณ อิตถิภาวะ หทยะ ชีวิตะ อาหาระ ปริจเฉทะ ลหุตตา อนิจจตา

ตอบ ก. รูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้ว มี ๒ คือ นิปผันนรูป ๑๘ และ อนิปผันนรูป ๑๐ เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กแล้ว มี ๑๑ คือ

มหาภูตรูป ๔ ปสาทรูป ๕ วิสยรูป ๗ หรือ ๔ ภาวรูป ๒ หทยรูป ๑ ชีวิตรูป ๑ อาหารรูป ๑ ปริจเฉทรูป ๑ วิญญูติรูป ๒ วิการรูป ๕ หรือ ๓ ลักษณะรูป ๔

ข. แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้

พลวิ ได้แก่ รูปแข็ง และอ่อน

จักขุสสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับรูปารมณได้

รูปารมณ ได้แก่ สีต่าง ๆ

อิตถิภาวะ ได้แก่ รูปที่เป็นเหตุแห่งความเป็นหญิง

หทยะ ได้แก่ รูปที่เกิดอยู่ในหัวใจ และเป็นที่อาศัยเกิดของจิตเจตสิกทั้งหลาย

ชีวิตะ ได้แก่ รูปที่รักษากัมมชรูปทั้งหลาย

อาหาระ ได้แก่ รูปที่นำไปให้อาหารชรูปเกิด

ปริจเฉทะ ได้แก่ อากาสรูปที่คั่นระหว่างรูปกลาปต่อรูปกลาป

ลหุตตา ได้แก่ ความเบาของนิปผันนรูป

อนิจจตา ได้แก่ ความดับของนิปผันนรูป

๙. ก. กำเนิดของสัตว์ทั้งหลายมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย

ข. สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะกำเนิดได้อย่างไร มีกี่จำพวก

ตอบ ก. กำเนิดของสัตว์ทั้งหลาย มี ๔ คือ

๑) สัมภเวชะกำเนิด หมายถึง เกิดในที่ที่มียางเหนียว

๒) โอปปาติกะกำเนิด หมายถึง เกิดผุดขึ้นโตทันที คล้ายกับว่าตกมาจากที่สูง

๓) อัณฑชะกำเนิด หมายถึง เกิดในฟอง

๔) ชลาพุชะกำเนิด หมายถึง เกิดในมดลูก

ข. สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะกำเนิดได้อย่างไร มี๒๔ จำพวก คือ

สัตว์นรก ๑ นิชฌามัตถนิกเปรต ๑ เทวดาที่อยู่ในจาตุมหาราชิกา ๑

(เว้นพวกภุมมัญญเทวดา) เทวดาที่อยู่ในเทวภูมิเบื้องบน ๕ รูปพรหม ๑๖

๑๐. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างสุปาธิเสสนิพพาน กับ อนุปาธิเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพานทั้ง ๒ อย่างนี้โดยบุคคล ?

ข.ให้แสดงความหมายใน ทิฎฐธัมมนิพพาน และสัมปรายิกนิพพาน

ตอบ ก. แสดงความแตกต่างกันระหว่างสอุปาทิเสสนิพพาน กับ อนุปาทิเสสนิพพานดังต่อไปนี้

สอุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับขันธ ๕ คือ วิบากและกัมมชรูปที่เหลือจากกิเลสทั้งหลาย ว่าโดยบุคคลได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่มีชีวิตอยู่

อนุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขันธ ๕ คือ วิบากและกัมมชรูปเหลืออยู่ว่าโดยบุคคลได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว

ข. ทิฎฐธัมมนิพพาน หมายความว่า พระอรหันต์ทั้งหลายผู้ซึ่งเข้าไปรู้แจ้งพระนิพพานนั้น ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ได้ปรินิพพาน

สัมปรายิกนิพพาน หมายความว่า พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อปรินิพพานแล้ว จึงเข้าถึงพระนิพพานนั้น

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย